

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 17/2003 vp

Hallituksen esitys laiksi lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä syyskuuta 2003 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (HE 71/2003 vp).

Lakialoitteet

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavat aloitteet:

- lakialoitteen laiksi lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (LA 25/2003 vp — Leena Rauhala /kd), joka on lähetetty valiokuntaan 4 päivänä kesäkuuta 2003,
- lakialoitteen laiksi lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (LA 40/2003 vp — Päivi Räsänen/kd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 3 päivänä kesäkuuta 2003,
- lakialoitteen laiksi lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (LA 100/2003 vp — Osmo Soininva-

ra /vihr ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 9 päivänä lokakuuta 2003,

— lakialoitteen laiksi lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (LA 106/2003 vp — Kari Kärkkäinen /kd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 2 päivänä lokakuuta 2003,

— lakialoitteen laiksi lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (LA 115/2003 vp — Sari Sarkomaa /kok ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 22 päivänä lokakuuta 2003 ja

— lakialoitteen laiksi lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta (LA 127/2003 vp — Timo Soini /ps ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 16 päivänä lokakuuta 2003.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lakimies Anne Kumpula, sosiaali- ja terveysministeriö
- etuuspäällikkö Suvi Onninen, Kansaneläkelaitos.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan lapsilisälakia muutettavaksi siten, että perheen ensimmäisestä lapsilisään oikeuttavasta lapsesta maksettavan lapsilisän määrä korotettaisiin nykyisestä 90 eurosta 100 euroon kalenterikuukaudessa.

Koska perheen toisesta tai useammasta lapsesta maksettavan lapsilisän määrät säilyisivät

nykyisen suuruisina, ehdotetaan lainkohtaa samalla muutettavaksi siten, että nykyisestä sisä-ruskorotusjärjestelmästä luovuttaisiin ja perheen kunkin seuraavan lapsen lapsilisän määrä määriteltäisiin erikseen.

Jos lapsi on kunnan kustannuksella hoidettava laitos- tai perhehoidossa ja lapsilisä maksetaan kunnalle taikka jos lapsilisä maksetaan lap-

selle itselleen, lapsilisä olisi myös tällöin 100 euroa kalenterikuukaudessa.

Lapsilisän yksinhuoltajakorotus ehdotetaan nostettavaksi nykyisestä 33,60 eurosta 36,60 euroon lasta kohti kalenterikuukaudelta.

Esitys liittyy valtion vuoden 2004 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2004 alusta.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 25/2003 vp ehdotetaan lapsilisän määrän korottamista ensimmäisestä lapsesta 90 eurosta 105 euroon. Jokaisesta seuraavasta lapsesta viidenteen lapseen saakka maksettava 20,50 euron suuruinen sisaruskorotus ehdotetaan nostettavaksi 25,50 euroon. Yksinhuoltajalisää ehdotetaan korotettavaksi 33,60 eurosta 37,50 euroon.

Lakialoitteessa LA 40/2003 vp ehdotetaan jokaisesta lapsesta maksettavan lapsilisän määrän

korottamista 5 eurolla kuukaudessa 1.7.2003 lukien.

Lakialoitteessa LA 100/2003 vp ehdotetaan, että lapsilisä olisi 90 euroa kuukaudessa ja sitä maksettaisiin alle kouluikäisestä lapsesta korotettuna 12 eurolla kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajakorotusta ehdotetaan nostettavaksi nykyisestä 33,60 eurosta 40 euroon kuukaudessa.

Lakialoitteessa LA 106/2003 vp ehdotetaan lapsilisän määrän korottamista 10 eurolla kuukaudessa jokaisesta lapsesta. Yksinhuoltajalisää ehdotetaan lisäksi korotettavaksi kolmella eurolla kuukaudessa.

Lakialoitteessa LA 115/2003 vp ehdotetaan kaikista alle 7-vuotiaista lapsista maksettavan lapsilisän määrän korottamista 10 eurolla kalenterikuukaudessa ja yksinhuoltajakorotuksen korottamista 5 eurolla kalenterikuukaudessa.

Lakialoitteessa LA 127/2003 vp ehdotetaan lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen nostamista 33,60 eurosta 53,60 euroon kalenterikuukaudessa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Hallituksen esitys perustuu hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan vuonna 2004 lapsilisäjärjestelmän rakennetta uudistetaan siten, että kaikki lapsiperheet, jotka ovat lapsilisäjärjestelmän piirissä, hyötyvät uudistuksesta. Hallitusohjelman mukaisesti lapsilisiin esitetään tehtäväksi korotus, joka kohdistuu ensimmäiseen lapseen. Lisäksi lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen määrää nostetaan. Valiokunta pitää hyvänä, että lapsilisiin ensimmäistä kertaa vuonna 1993 hyväksytyn — muun muassa verotuksen lapsivähennyksen poistamiseen liittyneen — lapsilisä-uudistuksen jälkeen esitetään tasokorotusta ja

että samalla erikseen parannetaan yksinhuoltajaperheiden asemaa. Mainittuihin lapsilisäjärjestelmän uudistuksiin osoitetaan vuoden 2004 talousarvioesityksessä runsaat 74 miljoonaa euroa lisärahaa. Valiokunta pitää ehdotettua uudistusta merkittävänä panostuksena lapsiperheiden tukemiseen. Valiokunta toteaa, että korotuksen osoittaminen ensimmäisen lapsen lapsilisiin varmistaa sen, että lapsilisää saavat perheet kattavasti hyötyvät uudistuksesta.

Valiokunta on useissa yhteyksissä korostanut sosiaaliturvan tavoitteena viimesijaisen toimeentuloturvan eli toimeentulotuen merkityksen pienentämistä kotitalouksien tulojen muodostuksessa. Lapsiperheiden kohdalla lapsilisien tasokorotus edistää osaltaan tätä pyrkimystä. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että toimeentulotukea tarvitsevan lapsiperheen käteen jäävä tulo ei uudistuksen johdosta

kohene, koska lapsilisät otetaan huomioon toimeentulotuen määrää laskettaessa.

Hallitusohjelman mukaan lapsiperheiden taloudellisesta tilanteesta laaditaan kokonaisselvitys ottaen huomioon sosiaalityönsien ja tulojen, palveluiden, maksujen, verojen ja perhevaipaiden yhteisvaikutukset. Valiokunta pitää laaja-alaisen selvityksen tekemistä tarpeellisena. Selvityksen yhteydessä tulee valiokunnan näkemyksen mukaan tarkastella myös toimeentulotuen varassa elävien lapsiperheiden aseman parantamista.

Yksityiskohtaiset perustelut

Valiokunta ehdottaa, että 7 §:n 3 momentissa oleva määritelmä henkilöstä, jota ei pidetä yksinhuoltajana, säilytetään tulkintaongelmien liisäntymisen välttämiseksi voimassa olevan lain mukaisena.

Valiokunnan muutosehdotus

Aloitteet

Valiokunta on hyväksynyt lapsilisän ja sen yksinhuoltajakorotuksen nostamisen hallituksen esityksen mukaisena. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoitteet on hylättävä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotus) ja

että lakialoitteet LA 25/2003 vp, LA 40/2003 vp, LA 100/2003 vp, LA 106/2003 vp, LA 115/2003 vp ja LA 127/2003 vp hylätään.

Laki

lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä elokuuta 1992 annetun lapsilisälain (796/1992) 7 §, sellaisena kuin se on laissa 530/2001, seuraavasti:

7 §

Lapsilisän määrä

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä maksetaan korotettuna 36,60 eurolla kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajalla tässä laissa tarkoitetaan lapsilisän nostamiseen oikeutettua henkilöä, joka ei lapsilisän maksukuukauden alkaessa ole avioliitossa tai joka ennen maksukuukauden alkua on

muuttanut puoliosastaan erilleen yhteiselämän lopettamiseksi. Yksinhuoltajana ei kuitenkaan pidetä henkilöä, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa toisen henkilön kanssa.

(4 mom. kuten HE).

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

StVM 17/2003 vp — HE 71/2003 vp

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Valto Koski /sd	Juha Rehula /kesk
vpj.	Eero Akaan-Penttilä /kok	Paula Risikko /kok
jäs.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Arto Seppälä /sd
	Anneli Kiljunen /sd	Osmo Soininvaara /vihr
	Marjaana Koskinen /sd	Tapani Tölli /kesk
	Pehr Löf /r	Raija Vahasalo /kok
	Riikka Moilanen-Savolainen /kesk	Erkki Virtanen /vas
	Aila Paloniemi /kesk	Tuula Väättäinen /sd.
	Leena Rauhala /kd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Hallituksen esityksessä HE 71/2003 vp ehdotetaan lapsilisälakia muutettavaksi siten, että perheen ensimmäisestä lapsilisään oikeuttavasta lapsesta maksettavan lapsilisän määrä korotettaisiin nykyisestä 90 eurosta 100 euroon kalenterikuukaudessa. Hallitus esittää, että nykyisestä sisaruskorotusjärjestelmästä luovuttaisiin ja perheen kunkin seuraavan lapsen lapsilisän määrä määriteltäisiin erikseen. Tässä vastalauseessa ehdotetaan kaikkien lasten kohdalla lapsilisän määrän korottamista 10 eurolla kuukaudessa, jolloin voimassa olevan lapsilisälain 7 §:n 2 momentti sisaruskorotuksista jäisi nykyiselleen.

Perusteita sisaruskorotusten leikkaamiselle ei ole. STM:n Lapsilisätyöryhmän selvityksen mukaan kaikkein huonoimmassa taloudellisessa asemassa ovat monilapsiset perheet. Työryhmän muistiossa todetaan: "Lapsilisä ei kata lapsen vähimmäiskulutuksesta aiheutuvia menoja, jolloin perheelle syntyy tarvetta lapsen kulutuksen kattamiseen perheen muiden tulojen kautta. Lisäkatteen tarve on sitä suurempi, mitä useampia lapsia perheessä on. Tämän vuoksi lapsilisän kohdentaminen useampilapsiselle perheelle suhteellisesti suurempana on perusteltua".

Lapsilisän tarkoitus on korvata lapsista aiheutuvia kuluja. Samalla ne toimivat lapsiperheiden ja lapsettomien talouksien välisen toimeentuloeron tasaajina. Lapsilisiin kohdistuvien leikkausten johdosta niiden reaaliarvo on pudonnut noin viidenneksen viimeisten kahdeksan vuoden sisällä. Ensimmäisestä lapsesta maksettava lapsilisä oli 570 markkaa vuoden 1995 alussa. Jotta lapsilisä olisi noussut yhtä paljon kuin yleinen hintakehitys, sen pitäisi nyt olla noin 105 euroa. Lapsilisien ostovoiman heikkeneminen näkyy erityisesti monilapsisten perheiden kohdalla, joiden lapsilisien määrää leikkaukset ja ostovoiman alennus ovat syöneet eniten.

Lapsilisän nousevalla porrastuksella lapsilukumäärän mukaan on pyritty asettamaan kaikki

lapset perhekoosta riippumatta tasavertaiseen asemaan. Useissa Euroopan maissa porrastus on jopa jyrkempi. Mitä useampia lapsia perheessä on, sitä vähemmän vanhempien muista tuloista jää yhtä lasta kohti jaettavaa. Pääministeri Vanhasen hallitus on sitoutunut malliin, jossa aiotaan edelleen purkaa lapsilukumäärän mukaista lapsilisäporrastusta. Porrastusta loivennettiin Lipposen I hallituksen suorittaman lapsilisäleikkauksen yhteydessä, minkä seurauksena toimeentulo-ongelmat kasautuvat yhä vahvemmin monilapsisiin perheisiin. Hallituksen esittämä korotus ensimmäisen lapsen lapsilisään tulee turvaamaan ainoastaan yksilapsisten perheiden lapsilisän reaaliarvon; useampilapsisissa perheissä reaaliarvo tulee putoamaan melko alhaisellakin inflaatiotasolla.

Eduskunta on viime kaudella yksimielisesti edellyttänyt ponnellaan lapsilisien sitomista indeksiin ja sitä ehdotti myös STM:n lapsilisätyöryhmä. Lapsilisätyöryhmä esitti lisäksi rakenteelliseksi uudistukseksi lapsilisäoikeuden ulottamista 17-vuotiaisiin, jotka ovat alaikäisinä vanhempiensa elatusvastuulla.

Lapsilisää saavia perheitä arvioidaan olevan vuonna 2003 noin 571 200. Väestöliiton uuden perhebarometrin mukaan lapsiperheet olisivat halukkaita saamaan nykyistä useampia lapsia, jos yhteiskunta tulisi aikaisempaa enemmän vastaan perheiden taloudellisen epävarmuuden poistamiseksi. Lapsilisät ovat merkittävä lapsiperheiden ja lapsettomien perheiden välisten elinkustannusten tasaaja.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti (Vastalauseen muutosehdotus) ja

että lisäksi hyväksytään vastalauseen mukaiset lausumat (Vastalauseen lausumaehdotukset)

Vastalauseen muutosehdotus

Laki

lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä elokuuta 1992 annetun lapsilisälain (796/1992) 7 §, sellaisena kuin se on laissa 530/2001, seuraavasti:

7 §

Lapsilisän määrä

(1 mom. kuten StVM)

Jos 6 §:ssä tarkoitettulla henkilöllä on oikeus nostaa lapsilisää useammasta kuin yhdestä lapsesta, hänelle maksetaan lisäksi 20,50 euron suuruista sisaruskorotusta siten, että toisesta lapsilisään oikeuttavasta lapsesta maksetaan yksi sisaruskorotus, kolmannelta kaksi ja nel-

jännestä lapsesta kolme sisaruskorotusta sekä viidennestä ja jokaisesta seuraavasta lapsesta neljä sisaruskorotusta.

(3 ja 4 mom. kuten StVM)

Voimaantulosäännös

(Kuten StVM)

Vastalauseen lausumaehdotukset

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin, joilla lapsilisien taso sidotaan elinkustannuksiin.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin ulottaakseen lapsilisäoikeuden 17-vuotiaiden ikäryhmälle.

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 2003

Leena Rauhala /kd

Yhdymme edustaja Rauhalan vastalauseeseen 1. lausumaehdotuksen osalta.

Erkki Virtanen /vas
Eero Akaan-Penttilä /kok

Paula Risikko /kok
Raija Vahasalo /kok

VASTALAUSE 2

Perustelut

Hallitus esittää lapsilisiin kymmenen euron korotusta ensimmäisen lapsen osalta siten, että muiden lasten lapsilisät pysyvät ennallaan. Hallitus perustelee esityksessään tätä sillä, että näin kaikki lapsiperheet saavat hyväkseen kymmenen euron korotuksen. Kun otetaan huomioon vaalikauden ajaksi ennakoitu inflaatio, 2 % vuodessa, tilanne muuttuu. Vain yhden lapsen perheiden osalta lapsilisän ostovoima kasvaa, kaikkien muiden perheiden osalta pienenee seuraavasti

<i>Lapsia</i>	<i>Lapsilisän ostovoiman muutos</i>
1	+ 2,7 %
2	- 3,0 %
3	- 4,8 %
4	- 5,7 %
5	- 6,2 %

Tosiasiassa hallituksen esitys siis kasvattaa vain yksilapsisten perheiden lapsilisää ja pienentää

kaikkien muiden. Tätä on vaikea perustella sosiaalipoliittisesti, sillä eniten Suomessa esiintyy lapsiperheiden köyhyyttä monilapsisissa perheissä ja lasten ollessa pieniä. Yksilapsiseksi perheeksi lasketaan lapsilisää maksettaessa myös ne perheet, jossa muut lapset ovat jo aikuistuneet ja viimeinen lapsi enää saa lapsilisää. Tässä vaiheessa perheen taloudellinen tilanne yleensä on jo varsin hyvä. Yksilapsisten perheiden joukossa näitä viimeisen lapsen perheitä on enemmän kuin ensimmäisen lapsen perheitä.

Lapsilisien korottaminen on kallista, ja perhepoliittisia tarpeita on muuallakin. Siksi vihreän eduskuntaryhmän rinnakkaisaloitteessa ei esitetä lapsilisiin käytettäväksi enempää rahaa kuin valiokunnan kannaksi tullessa hallituksen esityksessä, vaan se jaetaan toisin. Alle 7-vuotiaiden osalta esitän lapsilisien korottamista 12 eurolla. Tämän lisäksi esitän, että yksihuoltajalisä nostetaan 40 euroon kuukaudessa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan

*että lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti (Vastalauseen muutos-
ehdotus):*

Laki**lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä elokuuta 1992 annetun lapsilisälain (796/1992) 7 §, sellaisena kuin se on laissa 530/2001, seuraavasti:

7 §

Lapsilisän määrä

Lapsilisä on lasta kohden 90 euroa kalenterikuukaudessa.

(2 mom. kuten StVM)

Alle kouluikäisestä lapsesta lapsilisä maksetaan korotettuna 12 eurolla kalenterikuukaudessa. (Uusi)

Yksinhuoltajan lapsesta lapsilisä maksetaan korotettuna 40,00 eurolla kalenterikuukaudessa. Yksinhuoltajalla tässä laissa tarkoitetaan lapsilisän nostamiseen oikeutettua henkilöä, joka ei lapsilisän maksukuukauden alkaessa ole avioliitossa tai joka ennen maksukuukauden alkua on

muuttanut puolisostaan erilleen yhteiselämän lopettamiseksi. Yksinhuoltajana ei kuitenkaan pidetä henkilöä, joka avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa toisen henkilön kanssa.

(5 mom. kuten StVM:n 4 mom.).

Voimaantulosäännös
(Kuten StVM)

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 2003

Osmo Soininvaara /vihr